

«El ball de parella amb l'acordiÓ va produir canvis en la convivència i els capellans l'anomenaven la manxa de l'infern»

ENTREVISTA a **Artur Blasco GinÀ**. Investigador i divulgador del folklore catalÀ , ha recuperat les tradicions orals del Pirineu des del 1965. Autor de l'aplec de cançons "A peu pels camins del cançoner" i organitzador de les Trobades d'Acordionistes del Pirineu a ArsÀguel, funda amb Jordi FÀ bregas del grup El Pont d'ArcalÀ-s i crea el Museu dedicat a l'acordiÀ³ a ArsÀguel. HÀ bil amb l'acordiÀ³ diatÀ²nic, tambÀ© ha recuperat el rabequet.À

Foto: Jordi Alavedra.

«El Leandro, un nen que era el meu company d'habitació, jugant amb una pistola que va trobar, se li va disparar i li va quedar el cervell enganxat a la paret»

? Què recordes de Santpedor?

? Els primers dies d'escola a la Salle. Hi havia tres classes (xica, mitjana i gran) amb el seu corresponent "hermano". Després de fer la comunió vaig entrar a l'escolania del poble, on cada diumenge cantàvem la missa de Perosi a l'església. Quan hi havia un enterrament cantàvem pel carrer i també a les processons. També el soroll de les canonades durant la guerra civil, que em feien molta feresa. Vivíem a l'última casa del carrer de la Fira i es Castellnou de Bages. El meu pare va anar al front i va estar a la batalla de l'Ebre fins que va acabar presoner al camp de concentració d'Orduña, al País Basc. La mare ens va portar, amb el meu germà Josep Lluís, a una casa de pagès de Castellnou, de la família Prat, on hi havia uns masovers. A la retirada, la dona tenia un perol gran de brou, que tant donava menjar als soldats republicans com als moros que arribaven. Recordo dos joves oficials republicans asseguts a la vora del foc que es van treure les estrelles, perquè creien que si els agafaven com a oficials seria pitjor. Dormia al costat de la cuina amb un foc a terra, en una habitació amb el nen de la casa que es deia Leandro. Un dia, jugant amb una pistola que va trobar, se li va disparar i li va quedar el cervell enganxat a la paret. Va morir de cop. També tinc la imatge d'un carrer de Castellnou ple de gent, barbuts, esparracats, malalts, que es recolzaven entre ells, soldats republicans que havien caigut presoners, que baixaven tots junts vigilats per nacionals, que els portaven cap al carrilet dels catalans.

? Com valores l'estada a Berga, tot fent el servei militar?

? Vaig tenir la prebenda de poder dormir fora de la caserna i em vaig relacionar amb Mercè Elias que em va despertar l'interès per la cançó. Un dia hi vaig anar a dinar i la seva companya Celestina em va dir que hi havia "picadillo", és a dir, «els collons del "Caudillo"». La Mercè cantava una de les cançons que jo també he cantat més, "Els cigalons de Canalda", que després vaig tornar a trobar a Castellar de la Ribera.

Viatger inquiet

? De què vas treballar a Estocolm?

? M'hi vaig estar sis anys. Inicialment de rentaplats en restaurants i de manobre a les obres. És una etapa en què faig bastant autoestop amb el company Frank Mulcahy. Més tard, dins la

col·lecció "Biblioteca Breve", vaig fer de traductor del suec al castellà, per a l'editorial Seix Barral, a través del meu amic poeta Gabriel Ferrater, que em va presentar Pere Barral. Feia els informes dels joves escriptors suecs. Vaig fer la traducció d'un llibre d'història sobre les expedicions dels vikings del segle IX cap a la península. També vaig fer de relacions públiques al teatre Alen d'Estocolm, especialitzat en obres de Hjalmar Bergman. Després, vaig col·laborar amb Stina Bergman, la seva viuda. Vaig treballar al departament d'estadística de les línies aèries escandinaves per a avions de càrrega. I vaig conèixer Waltraud Jungbauer, amb qui em vaig casar a Baviera el 1966. Hem tingut tres fills: Sílvia, Jordi i Mariona. Waltraud treballava a Alfa Laval, de secretària de direcció, i jo dins del seu departament d'agricultura. En un dels viatges que anava fent em va acompanyar Joan Granados que després seria director de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió, amb qui som molt amics. Per circumstàncies ens vam separar i jo em vaig embarcar cap a Islàndia amb el Transatlàntic Kyndill, l'any 1959.

? També vas anar a Grenlàndia?

? A Islàndia vaig treballar al port i vaig estar un any a Reykjavík, on treballava amb un bacallaner. Amb el seu vaixell tardàvem una setmana per anar a Grenlàndia on carregàvem 250 tones de bacallans, al nord del Cercle Polar. Quan havíem omplert, retornàvem cap a casa i tardàvem una altra setmana. El telegrafista, que era l'oficinista del vaixell, tocava amb l'acordió melodies que després tornaré a escoltar.

? Què et fa decidir instal·lar-te al Pirineu?

? En una estada a la Seu d'Urgell el 1965 vaig sentir una polca que era molt semblant a la melodia que havia escoltat durant la meua estància a la glorieta del parc Skansen d'Estocolm. Vaig conèixer Ricard Muntané, el "Fité", que era l'últim acordionista de carrer del Pirineu. Vaig decidir acabar definitivament amb l'aventura europea. Per mitjà de Miquel Escobar, vaig conèixer Macías Valls, que em va facilitar la compra d'una casa mig enderrocada d'Arsèguel, amb una vista extraordinària del Cadí, que amb els anys vaig anar arreglant, i on encara visc. Aleshores no hi havia ni aigua ni electricitat.

? Abans vius una temporada a Barcelona?

? Sí. A la casa del Pirineu hi veníem a desembarassar els caps de setmana. La meua dona va trobar feina a l'empresa Colorantes y Explosivos de la concessionària Bayer a Sant Andreu, com a secretària de direcció i jo vaig entrar a la Cambra Oficial Sindical Agrària, molt polititzada, en haver-hi tota l'estructura de l'organització del sindicat vertical. Els dimarts venien els secretaris de les germandats de pagesos a la Llotja de Barcelona. Portava els grups de colonització, estadística i la responsabilitat d'ACICA, una entitat de crèdit i caució que avalava els crèdits que els pagesos de la província de Barcelona demanaven a Irida, delegació d'Agricultura del Ministeri. Així vaig conèixer la flor i nata de l'administració territorial d'Agricultura i personatges importants com Manel Font, de Manlleu, a qui vaig plantejar la necessitat de canviar i deixar les consignes del Movimiento. Vaig convèncer uns quants que ens reuníem en un pis que vaig llogar al número 13 de Via Laietana, on vam fundar una associació conjuntament amb Jaume Badia, president de la Germandat de Pagesos de Caldes de Montbui, que es va convertir en el Sindicat de Ramaders i Pagesos de Catalunya. El president de la Cambra era Jaume Sabatés, floricultor de Vilassar de Mar, un franquista fanàtic que va prometre els vots a Laureano López Rodó que dirigia Acció Regionalista, que amb sis partits més, constituïen Alianza Popular.

Foto: Jordi Alavedra.

Cap del Servei d'Agricultura

? Trenques motllos en l'Administració?

? Penso que sí, perquè quan vaig plegar el meu càrrec el van eliminar i ja no és a l'organigrama del departament. Vaig portar l'Administració a la taula de cada casa de pagès i repartia la inversió, malgrat estar immers en la societat més tradicional del Pirineu, representada per les famílies que vivien dels comunals de muntanya. En el fons, aquests secretaris de què parlàvem abans feien de banquers i la pagesia dels pobles feien el que ells deien. Els subministraven el pinso i ells pagaven quan podien. Els pagesos s'estimaven els secretaris i les germandats. Primer intento convèncer ERC, que va renunciar a intervenir, després vaig posar-me en contacte amb Josep Pallach, del PSC-Reagrupament, a través de Joan Granados, però va morir de cop. Granados em facilita una entrevista amb Jordi Pujol al passeig de Gràcia. Després ens veiem cada dissabte i em proposa ser cap del Servei de Relacions Agràries, però no vaig acceptar.

? Per què?

? M'interessava el Pirineu, que estava deixat de la mà de Déu, amb una economia basada en l'aprofitament de les pastures comunals, administrades per juntes veïnals ramaderes a cada poble. A la primavera portaven el bestiar a muntanya i fins al setembre no tornaven. Les abeurades estaven mal repartides, amb muntanyes comunals com Llessui, on havien de fer una hora de camí. Pujol va guanyar les eleccions i va formar govern. Va triar Agustí Carol, veterinari de Gósol, conseller d'Agricultura. Em van nomenar cap del Servei Territorial del departament d'Agricultura a l'Alt Pirineu, m'encarregava de la Vall d'Aran, l'Alta Ribagorça, el Pallars Llussà i el Pallars Sobirà, on vaig viure vint anys a la casa forestal de Sort. Vaig idear el Pla d'Ordenació de les Pastures de Muntanya, que va ser una feina agraïda per la inversió realitzada. Tot i així, vaig plantejar la dimissió a Pujol quan alguns polítics volien carregar-se les Cambres Agràries. Era un error perquè continuaven la tasca dels sindicats de Sant Isidre de la República i els pobles en vivien. Organitzo un acte a Vic on Pujol va defensar les cambres agràries, els sindicats de pagesos i les germandats, amb tal èxit que a les eleccions va arrasar. Presumeixo d'haver fet la traveta a López Rodó. Però, el delegat d'ACICA de Madrid em comunica que m'expulsen de la Cambra per «comunista».

? El coneixement del territori et facilita recuperar la tradició oral?

? Efectivament. El món urbà sempre ha condicionat el món pagès de muntanya. Després de vint anys de convivència, em vaig guanyar la seva confiança. Aquesta gent gran venien d'una època en què la cançó formava part de la vida de cada dia. De seguida em vaig adonar que hi havia molta informació, que vaig dividir en dos blocs: la cançó capil·lar d'arreu, i la de gènere o cançoneta nova o endèmica, perquè totes comencen igual, relacionada amb els noms de llocs o amb fets reduïts, de temàtica diversa, des d'embarassos forçats a robatoris i temes amorosos. Eren explicats pels dictaires, que exercien de periodistes de l'època, ja que substituïen la premsa escrita i els seus temes s'inspiraven en fets reals. Feien d'historiadors en transmetre el que els llibres no ens han fet conèixer. Eren analfabets, però tenien un llenguatge molt ric i una gran memòria de romanços i porquerolles. Tot el que cantaven ho tinc enregistrat i transcrit, amb partitura musical i text.

? Aquesta investigació, es concreta en "A peu pels camins del cançoner"?

? Si. Es tracta d'un aplec de 1.600 cançons en 12 volums que he anat recollint des de l'any 1965, des de la Vall d'Aran, l'Alta Ribagorça, els Pallars Llussà i Sobirà, la Cerdanya, Ripollès, la Garrotxa... Pràcticament tot el Pirineu, llevat de l'Alt Empordà. Vaig parlar amb uns 300 informants de 200 llocs diferents. El primer volum es va publicar el 1999. El desè el presento el dia 11 de maig a Taüll, amb cançons de l'Alta Ribagorça. Em quedarà el Solsonès. En començaré a fer la maqueta aquesta tardor. El darrer el dedicaré a tots aquells temes que ha valgut la pena

recopilar.

? Com valeres la teva etapa al front d'El Pont d'Arcalís?

? Vaig muntar La Pobletana, però només vam durar un any. Vaig convèncer Jordi Fàbregas, del grup Primera nota, per crear El Pont d'Arcalís, grup de música tradicional catalana i del Pirineu, el 1991. Habitualment jo hi tocava l'acordió diatònic i el Jordi la guitarra i veu; Quim Soler, bateria i veu; Isidre Tito Pelàez, tenora i flauta; i Jordi M. Macaya, viola i violí. Seguint amb la meua tasca divulgativa, es tractava d'editar i popularitzar els treballs de recerca amb els repertoris d'aquests avis. En el vintè aniversari (22 de març de 2010), vam actuar al Palau de la Música Catalana. En aquesta època, ens complementàvem molt bé amb el grup de folk Ariondassa del Piemont, fins al punt que en alguns festivals ells cantaven les nostres cançons i nosaltres les seves. Vaig deixar el grup el 2013 en què vaig presentar a París el DVD, "Emili Pujol". El mestre, que enllaça directament amb el CD "Pirineu. Cançons de vetllades vora el foc". Després el vaig mostrar a la Universitat Catalana d'Estiu i a l'Ateneu Barcelonès.

? Com és que es va perdre informació que havies acumulat en cintes?

? Una part (25%) es va perdre perquè té caducitat. Els primers treballs els vaig recollir en cassets amb cinta oberta d'un quart de polzada. Després vaig treballar amb DAT, de la casa Sony, i finalment amb suport òptic. Vaig contactar amb Joan Vidal i Gaiolà quan era al davant del Centre de Promoció de la Cultura Popular i Tradicional, que va finançar el material per passar-lo a digital, als estudis Gema de Barcelona. Per donar a conèixer aquest treball de camp de 54 anys, Ferran Mascarell, com a conseller de Cultura, induït per Lluís Puig, va promocionar "A peu pels camins del cançoner en imatges", que es va presentar al Liceu el 2 d'abril del 2015.

Museu de l'Acordió

? Per què vas muntar el Museu de l'Acordió a Arsèguel?

? Acollint-nos a un programa d'ajudes de la UE vam comprar la casa del Museu, dividida en tres sales. Volia explicar l'evolució dels diferents tipus d'acordions, sobretot els del Pirineu. Conservo fotografies dels pagesos que els tocaven i dels llocs on anava a fer recerca. Hi ha acordions diatònics (de notes naturals), cromàtics (més grans, de notes alterades o accidentals) i híbrids. Dins la família d'acordions hi ha el bandoneó, exportat a l'Amèrica del sud, concebut com a instrument d'església fins que el poble se'l va fer seu i encara el toquen barrejats amb instruments indígenes, la concertina, sense tradició al nostre territori, el melodió, introduït pels emigrants francesos de Luisiana i el Quebec, i l'harmòniom. Moltes famílies me'ls han donat o deixat, i d'altres els he comprat. Hi ha des d'harmòniques de boca a d'altres que funcionen bufant, amb sons greus i aguts. D'acordions n'hi ha força d'italians, perquè el primer de construir-ne de diatònics va ser Paolo Soprani, després van venir els francesos, anglesos, siberians, russos, caucàsics, xinesos... Una vitrina està dedicada al País Basc, amb els primers acordions de Kepa Junkera i Joseba Tapia.

? L'acordió va canviar la forma de vida dels Pirineus?

? I tant! La gent es va anar acostumant al ball de parella que va produir canvis en la convivència. Els veïns van agafar les veïnes per la cintura, i aquest contacte va fer que els mossens s'hi posessin en contra, perquè quan tocaven la campana per anar a missa no hi anaven, i en canvi, quan escoltaven l'acordió corrien a retrobar-se a la plaça del poble. Els capellans estaven enfadats i anomenaven l'instrument com la manxa de l'infern. Més endavant, s'hi van acostumar.

? Què és el rabequet?

? És un violí de fusta, fet a partir de la carbassa de dues i tres cordes (fins i tot de quatre a Occitània). Les cordes es feien a partir del budell de l'ovella, el cabrit o el xai, amb cua de cavall. S'havia tocat a la Patum de Berga i era present pels camins de la Transhumància. Bàsicament serveix per cantar, però és desagraït perquè és un instrument dur. Actualment el recupera un sector de gent jove.

? Com està el projecte del Centre Artur Blasco de Cultura Popular Pirenaica de la Seu d'Urgell?

? Disposàvem de l'edifici dels jutjats a la plaça del Bisbat que calia rehabilitar. La directora general de Cultura em va venir a veure per quedar amb l'anterior consellera, Laura Borràs. Van acordar presentar un projecte pel programa FEDER, però no es va complir el termini, perquè l'arquitecte municipal els va dir que era molt complicat. Ara m'han dit que hi estant treballant, però falta finançament.

El Perfil

Foto: Jordi Alavedra.

A Artur Blasco Giné el porten a néixer a una clínica de Barcelona el 5 de novembre de 1933, des de Monistrol de Calders, on el seu pare, Pere, nascut a Osca, era el metge del poble. La seva mare, era de Vandellòs i professionalment va fer de criada de fonda. Als dos anys va anar a viure a Santpedor on passa la infantesa i adolescència fins als 17 anys. Estudia música de jove i entra com a cantant a l'escolania del poble, amb mossèn Josep i estudia a la Salle. La família es trasllada a Manresa on cursa el Batxillerat Superior a l'institut Lluís de Peguera, alhora que prossegueix estudis bàsics de música i juga a waterpolo amb el Club Natació Manresa. Fa el servei militar a la Molina i Berga i estudia Biologia i Geobotànica a la Universitat de Barcelona, on anys més tard es llicencia. Entre els anys 1959 i 1965 resideix a Estocolm i Reykjavik. Des de Suècia va fer una escapada a Síria i a Beirut capital del Líban, on va fer de presentador de l'espectacle del cabaret Fontana. També va viatjar per Finlàndia i Noruega. El 1965 comença des d'Arsèguel i la Seu d'Urgell els treballs de recerca i recuperació de l'acordió diatònic. L'any 1981 rep el suport institucional per assolir aquest objectiu, arran d'una ponència presentada al I Congrés de Cultura Tradicional i Popular de Catalunya, organitzat pel departament de Cultura. L'any mateix any inicia els treballs de recerca sobre la cançó de tradició oral al Pirineu amb què arribarà a recollir 1.600 cançons de 300 cantants informants de 200 pobles i caserius de la Vall d'Aran, Alta Ribagorça, Pallars Jussà, Pallars Sobirà, Noguera, Alt Urgell, Cerdanya, Berguedà, Solsonès, Ripollès i Garrotxa. El comença a editar l'any 1999 en una col·lecció de dotze volums, amb el títol genèric de: "A peu pels camins del cançoner". El 1976 funda a Arsèguel el festival internacional de música popular i tradicional d'acordió, amb intercanvis amb països d'Europa i Amèrica, i amb convenis de col·laboració mútua, amb els festivals Carrefour Mondial de l'Acordéon, de Montmagny (Quebec) i Ivan Malinin, de Novosibirsk, a Sibèria. El 1988 funda el Museu de l'Acordió a Arsèguel, amb conveni des del 2011 amb el Museu Etnològic de Barcelona, a través de l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona. El 1989, per encàrrec del Comissariat del Mil·lenari de Catalunya, edita una mostra dels seus treballs de camp sobre el cançoner de tradició oral al Pirineu, en forma de 6 LP, amb el títol: "Rosa vermella, rosa galant".

El 1994 rep el Premi Nacional de Música Popular de la Generalitat de Catalunya; el 1998, el Jaume I d'Actuació Cívica Catalana de la Fundació Lluís Carulla a l'Ajuntament de Barcelona i el Premi Altaveu'98 de l'Ajuntament de Sant Boi de Llobregat. El 12 de novembre de 2001, la Creu de Sant Jordi. El 2002, el Premio Nacional de Folklore Agapito Marazuela de Segovia; el 2004, el Premio Truco 2004, del Festival de Música i Cultura Pirenaïques de la vall d'Hecho, a Osca; i la Generalitat li concedeix el Premi Nacional de Cultura Popular. El 2008, la Coordinadora

d'Associacions per la Llengua Catalana li atorga el Joan Coromines. L'any 2013 presenta a l'Auditori Viroflay-Versalles, el CD amb 12 cançons: "Pirineu. Cançons de vetllades vora el foc", acompanyat a la guitarra per Yannick Lopes, del Conservatori Nacional Superior de Música de París. El 2014 és guardonat amb el premi Josep Virós, de la mostra de cinema de muntanya Picurt. El 2015 rep l'homenatge del departament de Cultura de la Generalitat pel conjunt de la seva obra de recerca i divulgació en un acte presidit per Ferran Mascarell al Gran Teatre del Liceu. El 2016 rep a Vic el Recercat d'Investigació, de l'Institut Ramon Muntaner. El 21 d'agost de 2017 presenta a Prada de Conflent en el marc de la UCE, el documental "Emili Pujol". El mestre, sobre la figura del concertista, compositor i pedagog de guitarra clàssica de la Granadella, patrocinat per la Diputació de Lleida i el departament de Cultura de la Generalitat.